

Gespreksnotitie van Sjoerd Karsten (emeritus-hoogleraar onderwijswetenschappen aan de UvA en lid Raad van Toezicht Keurmerk Thuisonderwijs ¹).

Mijn uitgangspunt is dat een wettelijke erkenning en regeling van thuisonderwijs zeer wenselijk is, met inhoudelijke voorwaarden aan het onderwijs en toezicht op de naleving daarvan. Ik pleit voor een toezicht dat niet gebaseerd is op wantrouwen tegenover ouders, maar uitgaat van het recht van ieder kind op kwalitatief goed onderwijs. Mijn argument daarvoor licht ik toe met de volgende zes punten.

1. In de praktijk blijkt er een duidelijke behoefte te bestaan aan het geven van thuisonderwijs.

De recente groei van het aantal kinderen dat thuisonderwijs volgt is bekend, maar we weten minder over de achtergrond daarvan. Nederlands onderzoek (Blok & Karsten, 2008; Blok et al, 2010) is helaas schaars, enigszins beperkt van opzet (o.a. alleen ouders) en weinig recent. Dat geldt ook voor Vlaams onderzoek (Vlaams ministerie, 2009) waar thuisonderwijs wel wettelijk is toegestaan. Toch valt er wel iets op te merken op basis van die studies. In Nederland was volgens die studies de keuze van ouders vooral levensbeschouwelijk van aard (niet vreemd gegeven de Nederlandse regeling), maar in Vlaanderen voerden ouders vooral opvoedkundige redenen aan (waaronder negatieve ervaringen met school). Het zou goed zijn te onderzoeken of in Nederland de motieven ook steeds meer verschuiven naar de opvoedkundige kant. In beide landen is de duur meestal van tijdelijke aard (beperkt tot het basisonderwijs). Praktisch alle ouders gaven expliciet aan dat ze veel leer- en speelcontacten met andere kinderen organiseerden. Uit de vergelijking tussen Nederland (geen erkenning) en Vlaanderen (wel erkenning) blijkt dat er niet gevreesd hoeft te worden voor een zogenoemde aanzuigende werking van wettelijke erkenning. Het is niet erg waarschijnlijk dat ouders massaal overschakelen op deze vorm van onderwijs. Niet iedere ouder zal de behoefte hebben op deze manier met zijn kind(eren) bezig te zijn. Uit de studies blijkt namelijk dat thuisonderwijs veel vraagt van (een van) de ouders en de beslissing om ermee te starten niet gemakkelijk wordt genomen.

2. Het thuisonderwijs is volgens de huidige stand van internationaal onderzoek een volwaardig alternatief voor schoolonderwijs.

Er is geen enkel onderzoek dat erop duidt dat thuisonderwijs in cognitief opzicht inferieur is aan schoolonderwijs, eerder is het tegendeel het geval. Internationaal onderzoek laat tevens zien dat de socialiserende functie van het onderwijs (de meest gehoorde kritiek) heel goed door de thuisonderwijzers vervuld kan worden. Het is nog maar de vraag of de school zo onmisbaar is voor de sociaal-emotionele ontwikkeling van kinderen. De aanname, dat schoolonderwijs per definitie gunstig uitwerkt op die ontwikkeling, berust meer op wensdenken dan op degelijk onderzoek.

3. In de meeste Europese landen en de VS is thuisonderwijs een erkende en wettelijk geregelde vorm van onderwijs. Nederland vormt meer uitzondering dan de regel. Dat is eigenlijk merkwaardig gezien onze grondwettelijk verankerde traditie van vrijheid. In artikel 23 staat immers: 'Het geven van onderwijs is vrij, behoudens het toezicht van de overheid'. Overigens is thuisonderwijs binnen het Koninkrijk wel op één plek toegestaan: op Curaçao.

Als wordt gekozen voor een wettelijke regeling van het toezicht, kan er goed naar het buitenland worden gekeken (zie Blok, Merry & Karsten, 2016). De regeling in Vlaanderen met een centrale registratie en steekproefsgewijs en risico-gestuurd toezicht achteraf, is een leerzaam voorbeeld. In Engeland is er signaal-gestuurd toezicht door de lokale raden voor kindbescherming. Deze treden alleen op als er aanwijzingen zijn dat een kind onvoldoende onderwijs ontvangt. In Ierland mogen ouders zich als thuisonderwijzers registreren als zij eerst een onderwijsplan ter goedkeuring hebben

overgelegd aan het toezichtorgaan, waarna periodieke controle door het toezichtorgaan volgt met het onderwijsplan als uitgangspunt. In Noorwegen is er toezicht via verplichte samenwerking van thuisonderwijzende ouders met een lokale leraar of school. In Wallonië is er een certificeringsplicht door middel van verplichte examens op vaste tijdstippen.

4. *De huidige regeling Artikel 5 onder b ('vrijstelling') is geen behoorlijke regeling voor thuisonderwijs.*

De huidige regeling via de leerplichtwet kent vele bezwaren. Een belangrijk bezwaar is dat de huidige regeling groepen ouders discrimineert: in de huidige situatie is thuisonderwijs alleen opengesteld voor ouders die een richtingsbezwaar hebben. Daardoor ontstaat een ongelijk speelveld. Voor katholieke ouders bijvoorbeeld is de weg naar thuisonderwijs praktisch afgesneden omdat het katholieke onderwijs alomtegenwoordig is. Voor andere geloofsovertuigingen ligt dat geheel anders.

5. *De ervaringen met het keurmerk vanwege de gelijknamige stichting laten zien dat deugdelijk thuisonderwijs zeker mogelijk is.*

Vanaf 2016 heeft de stichting meer dan 170 certificaten van deugdelijkheid afgegeven. De meeste voor een duur van drie jaar. Uit de rapporten van het keurmerk thuisonderwijs kunnen we opmaken dat de vormgeving van het onderwijs sterk kan verschillen, maar dat de meeste ouders de kerndoelen basisonderwijs volgen en meestal kennis en vaardigheden toevoegen (bijvoorbeeld extra talen en praktische vaardigheden). Ouders houden ook goed rekening met eventueel vervolgonderwijs en beroepsopleidingen. Verder zorgen zij voor voldoende sociale contacten.

6. *Voor sommige kinderen die vastlopen binnen het huidige onderwijssysteem zou een vorm van thuisonderwijs beter kunnen aansluiten bij hun behoeften. Daarom zou het goed zijn te onderzoeken of het thuisonderwijs daarbij een rol kan spelen (in het kader van een leerrecht).*

De huidige situatie miskent het feit dat er ook andere kinderen zijn wier onderwijs momenteel niet geborgd is: kinderen die niet leerplichtig zijn op basis van LPW 5a maar die wél leerbaar zijn, en daarnaast ook de grote en groeiende groep thuiszitters voor wie geen passend schoolonderwijs beschikbaar is, maar die wel recht hebben op onderwijs. Ik ben van mening dat wetgeving ook voor deze twee groepen kinderen thuisonderwijs mogelijk moet maken.

Slot

Laten we de discussie voeren op basis van de vraag hoe we goed onderwijs voor ieder kind organiseren, met waarborgen voor kwaliteit en ontwikkeling. Thuisonderwijs is vanaf 1969 steeds meer vanuit een negatieve definitie benaderd, i.e. het niet naar school gaan van het kind. De internationale literatuur over thuisonderwijs gaat juist uit van een heel andere benadering en wijst op een sterke betrokkenheid en zorg vanuit de ouders, gevoel voor gemeenschapszin, brede ontplooiing en sterke intrinsieke motivatie. Het beleid ten aanzien van thuisonderwijs zou beter vanuit zo'n benadering gevoed kunnen worden. Het zou als een reguliere en gerechtvaardigde keuze gezien moeten worden, waarbij de overheid ouders helpt *in het belang van het kind*.

¹ De SKT is in juli 2015 opgericht om de kwaliteit van thuisonderwijs/huisonderwijs te bevorderen (zie uitvoerig <https://www.stichtingkeurmerkthuisonderwijs.nl>). Belangrijk is op te merken dat om voor het certificaat in aanmerking te komen, het thuisonderwijs aan twee hoofdvoorwaarden dient te voldoen: (1) het onderwijs is gericht op de ontplooiing van de volledige persoonlijkheid en de talenten van de jongere en op de voorbereiding van de jongere op een actief leven als volwassene; (2) het onderwijs bevordert het respect voor de grondrechten van de mens en voor de culturele waarden van de jongere zelf en van anderen.